

6. Поставити перед учнями комунікативне завдання (пояснити, що від них вимагається і до якого результату їм необхідно прийти).

7. Передбачити зміст мовленнєвої ситуації.

8. Рефлексія (обговорення, осмислення результатів роботи: чи вдалося учням разом з учителем досягти поставленого комунікативного завдання і чи допомогли їм при цьому створені умови та наявні необхідні засоби).

Ситуативне спілкування на уроці іноземної мови має бути не тільки максимально наближеним до реального спілкування, зрозумілим учням, а й виховувати в них уважне ставлення до однокласників, формувати почуття колективізму та ініціативності, стимулювати мотивацію до навчання. Тому вчитель, пропонуючи ситуації, повинен урахувати рівень мовної підготовки учнів, ситуативний характер мовлення (хто говорить/пише, про що, з якою метою, кому та за яких обставин), наявність вербального стимулу для визначення ролей комунікантів і виникнення стосунків між ними, а також передбачити очікуваний результат спілкування.

Використані джерела

1. Модельна навчальна програма «Іноземна мова. 5–9 класи» для закладів загальної середньої освіти / Редько В. Г., Шаленко О. П., Сотникова С. І., Коваленко О. Я., Коропецька І. Б., Якоб О. М., Самойлюкевич І. В., Добра О. М., Кіор Т.М.. Рекомендовано МОН України: наказ від 12.07.2021 р. № 795. [URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Navchalni_prohramy/2021/14.07/Model.navch.prohr.5-9.klas.NUSH-poetap.z.2022/Inozemni.movy.5-9-kl.Redko.ta.in.14.07.pdf](https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Navchalni_prohramy/2021/14.07/Model.navch.prohr.5-9.klas.NUSH-poetap.z.2022/Inozemni.movy.5-9-kl.Redko.ta.in.14.07.pdf)
2. Навчання іноземних мов у гімназії : Збірник методичних матеріалів для вчителів іноземних мов / за заг. ред. Редька В. Г.. Тернопіль : Лібра Терра, 2023. 92 с.
3. Редько В. Г. Дидактичне моделювання мовленнєвих ситуацій як засобів компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов у закладах загальної середньої освіти. Український педагогічний журнал. 1. 2021. С. 30–42.
4. Сотникова С. І., Гоголева Г. В. Німецька мова (7-й рік навчання), 7 клас : підруч. для закл. загальн. середн. Освіти. Харків : Ранок, 2020. 240 с.

ВІКОВІ ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ УЧНІВ 7–9 КЛАСІВ ТА ЇХ ГОТОВНІСТЬ ДО КОМПЕТЕНТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ ІНШОМОВНОГО СПІЛКУВАННЯ

Олександр Пасічник,

*кандидат педагогічних наук, доцент,
старший науковий співробітник відділу навчання іноземних
мов Інституту педагогіки НАПН України*

Завдання предметної галузі “іноземна мова” вже не зводиться до оволодіння виключно формальними аспектами мови (граматикою та лексикою) задля умінь читати, перекладати, та висловлюватися в межах вузької шкільної тематики. За останні два десятиліття в умовах утвердження компетентісної парадигми в освіті відбулося значне розширення “прагматичних горизонтів” оволодіння іноземною

мовою. Нині вона розглядається як *засіб міжкультурного спілкування* для вирішення широкого спектра завдань, включаючи формування світоглядних орієнтирів особистості.

Ефективність процесу навчання та досягнення визначених цілей напряму залежить від осмислення й урахування вікових психічних особливостей учнів, оскільки кожен віковий етап характеризується відповідним колом інтересів, роботою механізмів пам'яті та обробки інформації, рівнем уваги, а також готовністю до виконання тих чи інших завдань. Основною характеристикою учнів, які навчаються в 7-9 класах є те, що в цей період дитина перебуває на тому пороговому етапі свого становлення, коли відбувається перехід від дитинства до дорослого життя, формується особистість та визначальні риси її характеру, а психіка доволі пластична, щоб реагувати на всі трансформаційні процеси, які відбуваються навколо.

Як засвідчують психологічні спостереження, чи не найбільш різючі зміни відбуваються в *когнітивній сфері* підлітка. На цьому етапі свого дорослішання підлітки завершують *перехід від конкретного до більш абстрактного мислення*. Вони починають аналізувати ситуацію більш логічно в парадигмі “причинно-наслідкових” концепцій, можуть обмірковувати гіпотетичні ситуації. Усе це свідчить про метафоричність мислення та розвиток уяви. Такий розвиток інтелекту підлітка спонукає їх інтерес до більш абстрактних тем. Саме тому поряд із вирішенням комунікативних завдань побутово-описового характеру (наприклад, розповісти про себе, запитати чи надати інформацію), учителям варто стимулювати в учнів мисленнєві операції вищого порядку (*higher-order thinking skills*). Зокрема умотивувати комунікативну діяльність підлітків через звернення до їх власного досвіду, заохочувати формулювання власних оцінних суджень, аргументування власного вибору або точки зору, оцінювання впливу подій на розвиток ситуації, порівнювати явища і об'єкти, наводити приклади та аналогії, тощо, як це передбачається модельною навчальною програмою у 7-9-му класах.

З іншого боку, розвиток уяви у поєднанні з теоретичним та абстрактним мисленням дає поштовх для розвитку *творчого мислення*. Воно може проявлятися як у формі написання віршів, картин, конструюванні моделей, тобто мати цілком конкретний результат, так і мати більш приховану природу, яка проявляється в тому, що дитина отримує задоволення від самого процесу фантазування. Актуальним для підтримки та заохочення творчості учня на уроці іноземної мови залишається створення учнями власних мовленнєвих продуктів, їх презентація та подальше обговорення в класі.

Завдяки розвитку абстрактного мислення та його переходу на рівень формальних операцій у підлітків відзначається *рефлексивність мислення*: діти спроможні аналізувати дії, які вони виконують, перевіряти ефективність стратегій навчальної діяльності тощо. Ці особистісні якості можуть набувати подальшого розвитку через залучення учнів до самооцінювання та взаємооцінювання.

Намагаючись змоделювати сучасний світ через призму власних уподобань та упереджень, підлітки мимоволі вибудовують власні теорії. Фактично, такий інтелектуальний розвиток свідчить про *становлення світогляду*, в процесі якого відбувається й пошук власного “Я” або так звана *самоідентифікація*, що значною

мірою передбачає ототожнення себе з іншою людиною або навіть цілою соціально-культурною групою. Пошук моделі для наслідування є ще однією з характерних ознак підліткового віку. Наслідуючи певні взірці, учень набуває відповідних норм і цінностей, соціальних ролей, моральних та вольових якостей тих груп, до яких належить або ж намагається належати. Через діяльність, яку підліток виконує з метою утвердити чи наблизити свою приналежність до тієї чи іншої групи відбувається поступове формування його *соціальної ідентичності*. У межах предметної галузі “іноземні мови” досягненню цієї мети сприяє методичний принцип “діалогу культур”. Він передбачає знайомство учня з культурою країни, мова якої вивчається, та презентацією власної. Розглядаючи дві культури через призму програмової тематики, знаходячи спільне та відмінне, в учнів формується усвідомлення своєї соціальної та національної ідентичності. Саме тому завдання на порівняння культур мають бути невід’ємною складовою навчального процесу. На відміну від авторитарних суспільств, де соціальний статус індивіда, рамки дозволеного та моделі поведінки є здебільшого наперед визначені або жорстко регламентовані, сучасне суспільство пропонує особі багату палітру ідентифікаційних ознак: від світоглядних та політичних до професійних та субкультурних. Нині соціальні моделі стають дедалі більш складними, а межі між соціальними нормами є настільки нечіткими, що сучасній людині доволі складно обрати свій шлях. Відтак, важливо актуалізувати ці проблеми в комунікативній діяльності учнів, наскільки це дозволяє рівень іншомовної підготовки. У процесі пошуку власної ідентичності великого значення набувають стосунки зі “значущим іншим” – від того, ким і яким воно буде, залежить формування ціннісних орієнтацій, власної життєвої позиції та планів на майбутнє. Саме тому в процесі навчання іноземних мов учням доцільно презентувати позитивні приклади успішних людей у різних сферах діяльності: від спорту, мистецтва до політики.

Одна з основних особливостей предметної галузі “іноземні мови” полягає в наявності широкої тематики та проблематики, що створює передумови для формування ідентичності підлітка. Психологи наполягають, що, маючи можливість дослідити різні аспекти оточуючого середовища (спорт, кіно, подорожі тощо), пропускаючи їх через власну свідомість та формуючи про них власне уявлення, учень має обов’язково висловитися щодо них. Як зазначають психологи, саме промовляння (так звані думки вголос) дає учням можливість краще усвідомити свої прагнення, мотиви та устремління. Запитання на кшталт “*Who is the person who has had the most positive influence on your life and why?*”, “*What would you do if ... ?*”, “*Why do you think so?*” не лише запускають мовні та мовленнєві механізми, але й ініціюють більш глибокі процеси аналізу та самоаналізу. Відтак, запитання є засобом стимулювання різних видів мислення на різних рівнях складності. Також вони є одним із механізмів формування навичок критичного мислення. Відповідаючи на питання, учні аналізують й інтерпретують інформацію, будують гіпотези, відстоюють свою точку зору.

Таким чином, у підлітковому віці складаються передумови для розвитку рефлексії, власної групової приналежності, усвідомлення власної унікальності,

формування часових перспектив, а особистість, що формується, налаштовує свої схильності та таланти у відповідність із ідентифікаційними ролями.

Важливо зазначити, що попри усі зміни, через які проходить дитина у підлітковому віці, її мозок все ще пластичний та уможливорює відносно легке оволодіння мовою (деякий час вважалося, що оволодіння іноземною мовою погіршується після досягнення підлітком 12-14 років). Окрім того, абстрактність мислення дає змогу підлітку сприймати мову інакше, ніж це було в дитячому віці – конкретне сприйняття іноземної мови (*literal understanding of language*) залишається у минулому. Натомість у підлітковому віці у дитини формуються металінгвістичні навички (*metalinguistic awareness*), що дають їй змогу теоретизувати щодо мовних аспектів, краще розуміти правила граматики та словотвору; використовувати образне мовлення, розуміти сарказм та правильно інтерпретувати багатозначність. Цей етап розвитку мовлення характеризується засвоєнням метафоричної та ідіоматичної лексики. Розширення соціальної сфери підлітка зумовлює зростання асоціативних зв'язків у мовній свідомості, тобто формується індивідуальний стиль і тезаурус.

Хоча механізми пам'яті підлітка працюють інакше, ніж у дитини – він більше не спирається на явища імпринтингу та імітації, однак, як фіксують психологи, здатність до запам'ятовування нових слів і правил перебуває на високому рівні, а подекуди навіть покращуються. Окрім того, підлітки мають кращі навички порівняльного аналізу рідної та іноземної мови, виявлення спільного та відмінного між ними, встановлення закономірностей, де це можливо. Відтак, поряд із виконанням комунікативних завдань, зорієнтованих на вирішення широкого спектра проблем, актуальним залишається питання мовної підготовки учнів, зокрема розширення вокабуляру, проведення мовного аналізу, словотвору та граматичних вправ.

ДИДАКТИКО-МЕТОДИЧНІ КОНЦЕПТИ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ 7 КЛАСУ ГІМНАЗІЇ

Ігор Горошкін,

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник

відділу навчання іноземних мов,

Інститут педагогіки НАПН України

У Законі України «Про повну загальну середню освіту» визначено, що основними видами оцінювання результатів навчання учнів є формувальне, поточне, підсумкове (тематичне, семестрове, річне) оцінювання, державна підсумкова атестація, зовнішнє незалежне оцінювання. Учителеві варто усвідомлювати, що види оцінювання диференціюються залежно від його мети.

Оцінювання навчальних досягнень учнів НУШ зазнало значних змін, адже змінилися його функції, роль і призначення. Якщо впродовж багатьох років учителі зазвичай оцінювали рівні сформованості знань, умінь і навичок учнів, то сьогодні набагато важливіше з'ясувати поступ дитини в процесі опанування іноземних мов. А це означає, що варто знати результати навчання та особистісні потенційні можливості учнів.